

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет

Наукові записки
Бердянського державного
педагогічного університету

Серія: Педагогічні науки

Випуск 1

Бердянськ
2018

УДК 378.001.89(082)
ББК 74.480.46я5
Н 34

ISSN 2412-9208
ICV 2016: 48.67
DOI 10.31494/2412-9208

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Касперський Анатолій Володимирович – д.пед.н., професор (Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова);

Павленко Анатолій Іванович – д.пед.н., професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти).

*Друкується за рішенням вченої ради
Бердянського державного педагогічного університету.
Протокол № 10 від 26.04.2018 р.*

**Рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України збірник
включений до Переліку наукових фахових видань України
(наказ МОН України №1081 від 29 вересня 2014 року)**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Богданов І. Т. – доктор педагогічних наук, професор, ректор (Бердянськ), головний редактор; **Баханов К. О.** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Глазкова І. Я.** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Ольга Грауман** – доктор педагогічних наук, професор (Хільдесхайм, Німеччина); **Загороднова В. Ф.** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Зайцева Л. І.** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Коваль Л. В.** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Котляр В. П.** – кандидат педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Крижко В. В.** – кандидат педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Ільзе Мікельсон** – доктор педагогічних наук, професор (м. Лієпая, Латвійська Республіка); **Ігор Раку** – доктор педагогічних наук, професор (Кишинів, Молдова); **Алесандро Фігус** – доктор педагогічних наук, професор (Рим, Італія); **Чулкова Л. О.** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ).

**Н-34 Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету.
Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Вип.1. – Бердянськ : БДПУ, 2018.
– 284 с.**

Збірник “Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки” заснований з метою оприлюднення результатів педагогічних досліджень науковців. Публікації репрезентують нові підходи до різних аспектів педагогіки та методики.

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несе автор.

© Бердянський державний педагогічний університет, 2018
© Автори статей, 2018

ICV 2016: 48.67
DOI 10.31494/2412-9208-2018-1-1

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Berdiansk State Pedagogical University**

Scientific Papers of Berdiansk State Pedagogical University

Series: Pedagogical sciences

Issue 1

**Berdiansk
2018**

UDC 378.001.89(082)
LBC 74.480.46я5
N 34

ISSN 2412-9208
ICV 2016: 48.67
DOI 10.31494/2412-9208

REVIEWERS:

Kaspersky Anatoly – doctor of pedagogical sciences, professor, the head of the chair of technical physics and mathematics of the National M. Dragomanov Pedagogical University;

Pavlenko Anatoly – doctor of pedagogical sciences, professor (Zaporozhye regional institute of postgraduate pedagogical education).

*It is published according to the resolution of the Academic Council
of Berdiansk State Pedagogical University
Protocol № 10 of 26.04.2018 p.*

**According to the resolution of Attestational board of the Ministry of education
and science of Ukraine this edition was included to the List of scientific
professional editions of Ukraine**

(Resolution of the Ministry of education and science of Ukraine № 1081
of 29 September 2014)

EDITORIAL BOARD:

Bogdanov Igor – doctor of pedagogical sciences, professor, rector (Berdiansk), editor in chief; **Bakhanov Konstantin** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Glazkova Iryna** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Grauman Olga** – doctor of pedagogical sciences, professor (Hildesheim, Germany); **Zagorodnova Victoria** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Zaitseva Larisa** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Koval Lyudmila** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Kotlyar Vladimir** – candidate of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Kryzhko Vasily** – candidate of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Ilze Mikelsons** – doctor of pedagogical sciences, professor (Liepaja, Latvia Republic); **Igor Racu** – doctor of pedagogical sciences, professor (Kishinev, Moldova); **Alessandro Figus** – doctor of pedagogical sciences, professor (Rome, Italy); **Chulkova Ludmila** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk).

N-34 Scientific papers of Berdiansk State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences. – Issue 1. – Berdiansk : BSPU, 2018. – 284 p.

The collection of scientific papers of Berdyansk state pedagogical university (Series: Pedagogical sciences) contains results of pedagogical research of Ukrainian and foreign scientists. Publications represent new approaches to actual problems of teaching, education and methods.

UDC 378.001.89(082)
LBC 74.480.46я5

© Berdiansk State Pedagogical University, 2018
© Authors of the articles, 2018

Наукове видання

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
БЕРДЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія: Педагогічні науки

ВИПУСК 1

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія KB № 20510-10310P від 24.12.2013 року

Головний редактор

Богданов Ігор Тимофійович – доктор педагогічних наук, професор,
ректор Бердянського державного педагогічного університету

Відповідальний редактор

Попова Ольга Іванівна – кандидат педагогічних наук,
доцент Бердянського державного педагогічного університету

Технічний редактор та комп'ютерна верстка
Анжеліка Денисова

Надруковано з оригінал-макету, наданого авторами

Підписано до друку 27.04.2018 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура "Arial". Друк – лазерний.
Ум.-друк. арк. 19,7 Обл.-вид. арк. 19,9.
Наклад 300 прим. Вид. № 155.

Адреса редакції:

71100, м. Бердянськ, Запорізька обл., вул. Шмідта, 4

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи ДК №2961 від 05.09.2007 р.

Scientific Edition

**SCIENTIFIC PAPERS OF BERDYANSK STATE
PEDAGOGICAL UNIVERSITY**

Series: Pedagogical sciences

ISSUE 1

Editor in Chief

Bogdanov Igor – doctor of pedagogical sciences, professor,
rector of Berdyansk State Pedagogical University

Editor

Popova Olga – Ph. D. (Pedagogics), Associate professor of Berdyansk State
Pedagogical University

Computer version

Anzhelika Denisova

Signed to the print 27.04.2018
Format 60x84/16. Offset paper.
Fonts “Arial Narrow”. Printing – laser.
Conv. pr. sheet. 19,7
Number of copies 300.

Shmidt Str., 4, Berdyansk, Zaporozhye region, 71100

Certificate of state registration
DK №2961 of 05.09.2007

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Галецький С.М. (Острог). Історія розвитку дистанційної освіти у світі.....	11
Дружененко Р. С. (Київ). Роль педагогічного системного підходу в оформленні поняття “методична система навчання мови”.....	17
Мисліцька Н. А., Заболотний В. Ф. (Вінниця). Методичний інструментарій викладача в організації вивчення фізики.....	24
Онипченко О. І. (Харків). Фамілістика та підготовка дітей і підлітків до сімейного життя у вітчизняній педагогічній думці (60-80-ті роки ХХ століття).....	32
Савош В. О. (Луцьк). Суть складників діади “виховання – самовиховання” в контексті ієрархічно-рівневої будови, результату, учительських та учнівських міркувань.....	40
Ярова О. Б. (Бердянськ). Регулятивно-стратегічні та організаційно-змістові засади початкової освіти в Україні.....	47

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Гладун Т. О. (Харків). Розвиток соціальної компетентності батьків, які виховують дитину з розладами спектру аутизму: можливості кіномистецтва.....	56
Сахарова О. М. (Миколаїв). Іграшка як засіб естетичного виховання дітей дошкільного віку.....	63
Семеняко Ю. Б. (Бердянськ). Вікові особливості сприймання дітьми дошкільного віку медіа-продукції.....	68

СЕРЕДНЯ ОСВІТА

Кулик О. Д. (Переяслав-Хмельницький). Місце мовленнєвого розвитку в структурі комунікативної компетентності школярів.....	77
Литвиненко О. Г. (Київ). Технологія формування соціальної активності молодших школярів у позаурочній виховній діяльності.....	86
Петько Л. В. (Київ). Державний стандарт початкової освіти в ракурсі формування соціальної активності дитини.....	92
Смаковський Ю. В. (Бердянськ). Організація та зміст констатувального експерименту з формування педагогічної культури майбутніх учителів музики.....	98
Чеховская О. Л. (Тирасполь, Молдова). Типы упражнений на интегрированных уроках русского и английского языков в начальной школе.....	105
Ярошук Л. Г. (Бердянськ). Тестування як метод педагогічного контролю майбутніх учителів початкової школи.....	112

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Андрощук І. В. (Хмельницький). Методи підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії.....	117
Бянь Лулу (Суми). Педагогічні умови формування культури мовлення студентів з КНР у процесі професійної підготовки.....	124

Вербівський Д. С. (Житомир). Соціальне виховання та соціальна реалізація майбутніх учителів інформатики на засадах студентського самоврядування.....	131
Voitovska Oksana (Kyiv). System-forming components of professional development of physical training teachers in the conditions of postgraduate pedagogical education.....	138
Ігнатенко С.А. (Київ). Понятійно-теоретичні аспекти педагогічних технологій формування культури безпеки життєдіяльності майбутніх учителів початкової школи.....	146
Konovalska Lyudmila (Berdiansk). The axiological and cultural-logical approaches to the professional training of future teachers of physical training for the physical-cultural-healing work at the high school.....	152
Косенко Ю. М. (Маріуполь). Забезпечення емоційного розвитку дошкільників: підготовка вихователів на етапі професійного навчання.....	159
Кулінка Ю. С. (Кривий Ріг). Ігрове проектування як професійно-орієнтована технологія формування дизайнерської культури майбутніх фахівців.....	165
Мінгальова Ю. І. (Житомир). Інформаційно-комунікаційні технології як один із засобів реалізації науково-дослідної діяльності студентів фізико-математичних факультетів.....	171
Ніконенко Т. В. (Бердянськ). Педагогічні умови підготовки магістрів початкової освіти до застосування технології контекстного навчання.....	178
Ostenda A., Nestorenko T., Ostenda J. (Katowice, Poland; Berdiansk, Ukraine; Katowice, Poland). Practical education on a higher level in Poland: example of katowice school of technology.....	186
Павленко Є. А. (Маріуполь). Рухова активність як невід’ємна складова формування здорового способу життя студентської молоді.....	191
Рубель І. С. (Одеса). Візуальне мислення як складова візуальної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.....	196
Рыжкова С. В. (Славянск). Проблема профессиональной социализации будущих преподавателей иностранных языков в современной образовательной среде.....	203
Сальник І. В. (Кропивницький). Методологічні та методичні аспекти розвитку творчої особистості майбутнього вчителя фізики.....	208
Сизоненко І. Г., Тургенєва А. О. (Бердянськ). Організаційно-методичні аспекти проведення професійно-орієнтованої (безвідривної) практики студентів спеціальності “Соціальна педагогіка”.....	215
Сікора Я. Б. (Житомир). Управління знаннями в процесі формування предметних компетентностей майбутніх учителів інформатики.....	220
Спірін О. М., Вакалюк Т. А. (Київ, Житомир). Хмаро орієнтовані інтелектуальні карти як засіб інформаційно-аналітичної підтримки професійної діяльності викладача.....	227
Тернавська Л. М. (Бердянськ). Пізнавальний бар’єр як засіб активізації іншомовної діяльності студентів.....	235
Толстова О. В. (Житомир). Готовність майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів засобами ІКТ.....	241
Цибульська В. В. (Умань). Мотивація до занять фізичною культурою і спортом студентів педагогічних спеціальностей.....	249

Червонська Л. М. (Мелітополь). Особливості професійної підготовки студентів-хореографів в умовах сучасної вищої школи.....	255
Шевчук О. Б. (Старобільськ). Створення та використання високоефективних інформаційних технологій навчання в професійній підготовці фахівців фінансово-економічного напрямку.....	260
Щербакова К. Й., Щербакова Н. М. (Маріуполь, Бердянськ). Організація самостійної роботи студентів магістратури.....	267

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Пономарьова О. Ю. (Київ). Педагогічні умови виховання толерантності в старшокласників.....	272
---	------------

CONTENTS

GENERAL PEDAGOGICS AND HISTORY OF PEDAGOGICS

Galetskyi Sergii (Ostrog). The history of the development of distance education in the world.....	11
Druzenenko Raisa (Kyiv). The role of pedagogical system approach in designing a concept “methodical system of language teaching”.....	17
Mislitska Natalia, Zabolotny Volodymyr (Vinnitsa). The methodical instructions of teacher during organization of physics study	24
Onypchenko Oksana (Kharkiv). Familistic and preparation of children and adolescents for family life in the domestic of pedagogical thought (60-80s of the twentieth century).....	32
Savosh Valentyn (Lutsk). The essence of components of dyad “education – self-education” in the context of eirarchic-level structure, result, teacher’s and pupil’s thoughts	40
Yarova Olena (Berdiansk). Regulatory-strategic, organizational and content basics of primary education in Ukraine.....	47

PRESCHOOL PEDAGOGICS

Hladun Tetiana (Kharkiv). The development of social competence of parents who bring up a child, who has the autistic development disturbance spectrum, with the help of cinema art.....	56
Sakharova Olena (Mykolayiv). Toys as a method of aesthetic education of preschool age children.....	63
Semenyako Julia (Berdiansk). Age features of preschool children's perception of media products.....	68

SECONDARY EDUCATION

Kulyk Olena (Pereyaslav-Khmelnitsky). The place of speech development in the structure of students’ communicative competence.....	77
Litvinenko Oksana (Kyiv). The technology of formation of social activity of younger students in extracurricular educational activities.....	86
Petko Lyudmila (Kyiv). The state standard for elementary education in the views of social activity formation in a child.....	92
Smakovskiy Yuriy . (Berdiansk). Organization and content of the constant experiment for the formation of pedagogical culture of future music teachers	98
Checkovskaya Olesya (Tiraspol, Moldova). Types of exercises in integrated Russian and English lessons.....	105
Yaroshchuk Liliya (Berdiansk). Testing as the method of pedagogical control of future primary school teachers	112

PROFESSIONAL EDUCATION

Androschuk Iryna (Khmelnitsky). The methods of training of future teachers of labour and technologies to pedagogical interaction	117
Bian Lulu (Sumy). Pedagogical conditions for formation of the broadcasting culture of students from the PRC in the process of professional training.....	124
Verbivskyi Dmytrii (Zhytomyr). Social education and social realization of future teachers of informatics on the basis of student self-government.....	131

Voitovska Oksana (Kyiv). System-forming components of professional development of physical training teachers in the conditions of postgraduate pedagogical education.....	138
Ihnatenko Sergii (Kyiv). Conceptual and theoretical aspects of pedagogical technologies of formation of future primary school teachers' safety life culture	146
Konovalska Lyudmila (Berdiansk). The axiological and cultural-logical approaches to the professional training of future teachers of physical training for the physical-cultural-healing work at the high school.....	152
Kosenko Yulia (Mariupol). Providing the emotional development of preschoolers: training of preschool teachers at the stage of professional education.....	159
Kulinka Julia (Krivoy Rog). The game design as a professional and oriented technology of forming of future specialists' desing culture.....	165
Minhalova Yuliia (Zhytomyr). Informational and communicative technologies as one of the means of realization of scientific and research activity of students of department of physics and mathematics	171
Nikonenko Tetyana (Berdiansk). Pedagogical conditions of training of primary education masters for using of technologies of context teaching.....	178
Ostenda Alexander, Nestorenko Tetyana, Ostenda J. (Katowice, Poland; Berdiansk, Ukraine; Katowice, Poland). Practical education on a higher level in Poland: example of katowice school of technology.....	186
Pavlenko Eugeniy (Mariupol). Physical activity in forming of health-related lifestyle of university students.....	191
Rubel Iryna (Odessa). Visual thinking as an essential part of visual culture of future art teacher.....	196
Ryzhkova Svitlana (Slovyansk). The problem of professional socialization of future foreign languages teachers in modern educational environment.....	203
Salnyk Iryna (Kropivnitsky). Methodological and methodical aspects of development of creative personality of future physics teacher.....	208
Syzonenko Irene, Turgeneva Anastasia (Berdiansk). Organizational and methodical aspects of organization of professionally-oriented (simultaneous) practice for students of social pedagogy specialty.....	215
Sikora Yaroslava (Zhytomyr). Knowledge management in the process of forming of competences of future informatics teachers	220
Spirin Oleg, Vakaliuk Tetiana (Kyiv, Zhitomyrt). Cloud oriented intellectual maps as a way of informational and analytical support of teacher's professional activity	227
Ternavska Liliya (Berdiansk). Cognitive barrier as a means of activation of students' foreign language activity	235
Tolstova Olga (Zhytomyr). Readiness of future teachers to humanitarization of mathematical education of pupils by ICT activities.....	241
Tsybulska Viktoriia (Uman). Motivation of students of pedagogical specialties for physical education and sports classes.....	249
Chervonska Liliya (Melitopol). Features of professional training of students-choreographers in modern high school.....	255
Shevchuk Alexander (Starobilsk). Creating and using of highly effective information technologies of teaching in the professional training of specialists of financial and economic field.....	260

Shcherbakova Katerina, Shcherbakova Nadezhda (Mariupol, Berdiansk).
Organization of Independent work of magistracy students..... **267**

THEORY AND METHODS OF EDUCATIONAL MANAGEMENT

Ponomareva Olha (Kyiv). Pedagogical conditions for upbringing tolerance in
senior school pupils..... **272**

УДК 614.8:37

DOI 10.31494/2412-9208-2018-1-1-146-151

С. А. Ігнатенко,

старший викладач

(Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова)

ign.sergey@gmail.com

ПОНЯТІЙНО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація

У статті розкривається сутність основних понять, які характеризують педагогічні технології формування культури безпеки життєдіяльності майбутніх учителів початкової школи. Аналіз психолого-педагогічної літератури, проведений автором, показав відсутність єдиного тлумачення науковцями понять “безпека”, “небезпека” та “шкідливі і небезпечні фактори”. У статті уточнено зміст поняття “формування культури безпеки життєдіяльності майбутніх учителів початкової школи”, вказано на гостру потребу суспільства щодо створення особливих педагогічних технологій у сфері формування культури безпеки життєдіяльності майбутніх педагогів, які дозволяють сформувати в молодших школярів відповідальне ставлення до свого життя, здоров’я та здібності проектувати модель безпечної поведінки.

Ключові слова: безпека, небезпека, небезпечні ситуації, шкідливі та небезпечні фактори, культура безпеки життєдіяльності.

Summary

The article reveals the essence of the basic concepts that characterize the pedagogical technologies of developing the culture of safety life of the future teachers of junior classes. The analysis of psychological and pedagogical literature, carried out by the author, showed the lack of a single interpretation of the concepts of "safety", "danger" and "harmful and dangerous factors" by scientists. The article clarifies the meaning of the concept of "the formation of a safety life culture for future teachers of junior classes," pointed out to the urgent needs of society for the creation of special pedagogical technologies in the field of the formation of a safety life culture of future teachers of junior grades, which allow junior grades students to form a responsible attitude towards their life and health "

Key words: safety, danger, hazardous situations, harmful and dangerous factors, safety life culture.

Постановка проблеми. В умовах сучасного етапу розвитку людства, що характеризується нестійкістю і кризовими явищами соціальної, економічної, екологічної, ідеологічної обстановки, трансформацією культурно-історичного середовища, як стверджує В. Білик, “індивідуальне і суспільне здоров’я виступає стратегічним стабілізуючим ресурсом, неодмінною умовою та імперативом для виживання людської цивілізації” [1, 3]. Тому, на нашу думку, необхідність підготовки майбутніх вчителів початкової школи до навчання дітей діяти безпечно вимагає глибоких знань теоретичних основ цієї проблеми. Закон України “Про основи національної безпеки України” [4, 6] одним з принципів державної політики в галузі освіти зафіксував її гуманістичний характер, пріоритет загальнолюдських цінностей, життя і здоров’я людини, вільного розвитку особистості. З принципу, який визнає пріоритетність життя і

здоров'я людини, впливає вимога до діяльності вчителя початкової школи, бути готовим, як зазначає І. Шеремет, “до збереження життя та здоров'я школярів, профілактики захворювань дітей молодшого шкільного віку, мати високий рівень валеологічної грамотності” [13, 1].

Означені проблеми обумовлюють актуальність теми та вимагають глибшого вивчення процесу забезпечення безпеки молодших школярів.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми безпеки людини та підготовки населення України до особистої та громадської безпеки досліджувалось багатьма сучасними науковцями. Так, проблема визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності досліджувалася М. Зоріною [5]. Проблему ідентичності особистості в аспекті безпечної життєдіяльності досліджували В. Кремень, В. Ткаченко [6]. Роль освіти в цивілізаційному вихованні молоді розкрита в монографічному дослідженні М. Михальченко [7]. Проблему забезпечення життєдіяльності людини в навколишньому середовищі досліджено І. Миценко [8]. Концептуальні основи безпеки життєдіяльності людини та суспільства викладені О. Мягченком [9]. Концептуальні засади ефективності державного регулювання процесів безпеки людини закладені в працях П. Надолішнього [10]. Національні та регіональні аспекти забезпечення безпеки досліджував С. Пирожков [11].

У межах нашого дослідження вважаємо за необхідне вказати на: відсутність єдності в підходах до тлумачення таких понять, як “безпека” та “небезпека”; розбіжність поглядів на визначення основних ознак і функцій безпеки; відсутність єдиної системи класифікації видів небезпек; не достатньо чітку диференційованість понять “шкідливі фактори” та “небезпечні фактори”. Різняться погляди й на проблему визначення умов та класифікації небезпечних ситуацій. Автори підходять по-різному до тлумачення означених проблем. Виявлена недостатня теоретико-методологічна розробленість заявленої проблеми в науковій літературі впливає на якість теоретичної підготовки майбутніх педагогів.

Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності ґрунтовно досліджував В. Бондар; розробленню та теоретичному обґрунтуванню системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у вищій школі присвятили свої дослідження Р. Богданова, І. Бужина, В. Білик, Л. Коваль, О. Комар, А. Крамаренко, О. Матвієнко, С. Мартиненко, І. Осадченко, І. Пальшкова, Л. Хомич, Л. Хоружа, І. Шеремет та ін.

Разом з тим недостатньо вивченими залишаються теоретико-методологічні проблеми педагогічних технологій формування культури безпеки життєдіяльності майбутніх учителів початкової школи.

Підготовка майбутніх педагогів, як вказує Р. Богданова, має відповідати сучасним освітнім вимогам, які торкаються як теоретичної, так і практичної готовності до обраної професії [3]. В. Білик поділяє таку думку науковця та зазначає, що в навчально-виховний процес вищих педагогічних навчальних закладів “необхідно ефективніше впроваджувати здоров'яформувальні технології з метою розвитку відповідальності майбутніх учителів початкової школи за профілактичні заходи і збереження здоров'я населення, починаючи з дитинства” [2, 39].

Отже, виявлене протиріччя між об'єктивною необхідністю теоретико-методологічної розробки педагогічних технологій формування культури безпеки життєдіяльності майбутніх учителів початкової школи та недостатньою вивченістю цієї проблеми в педагогіці обумовлює актуальність дослідження.

Модернізація педагогічних технологій формування культури безпеки життєдіяльності майбутніх учителів молодших класів зумовила мету статті – проаналізувати понятійно-теоретичні аспекти педагогічних технологій формування культури безпеки життєдіяльності майбутніх учителів початкової школи.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання: визначити сутність поняття “безпека”, її види, ознаки та функції як об'єктивного явища; проаналізувати сутність поняття “небезпека” та різні класифікації, за якими вона диференціюється (на прикладі дисципліни “Безпека життєдіяльності”); визначити фактори небезпеки та визначити сутність понять “шкідливі фактори” та “небезпечні фактори”; розглянути класифікації небезпечних ситуацій.

Проблема безпеки людини, суспільства і природи є об'єктом осмислення в науці на міждисциплінарному рівні. У дослідженні брались за основу дані основних галузей наукового знання: БЖД, екології, валеології, віктимології, психології безпеки та інших наук про закономірності забезпечення безпеки людини, суспільства та природи.

Поняття “безпека” в науковій літературі визначається як можливий та очікуваний ефект досягнення соціально прийнятного рівня ризику (ймовірність настання негативної події з урахуванням ступеня, масштабу або можливої шкоди для суб'єкта) [4, 12]; стан умов процесу життєдіяльності, при якому немає нанесення людині шкоди від надзвичайних подій [8, 73]; стан об'єкта захисту, при якому вплив на нього всіх потоків речовини, енергії та інформації не перевищує максимально допустимих значень [12, 41].

Виділяють такі види безпеки: приватну (духовна, архетипічна, соціально-моральна, психологічна, інтелектуальна, психофізіологічна, тілесна) й узагальнену (духовно-психологічна, біоекологічна) [8, 77].

Оскільки безпека означає відсутність небезпеки, то для визначення обох понять необхідно з'ясувати їх зміст та властивості небезпеки як об'єктивного явища. Небезпека розуміється як здатність завдавати шкоди [8, 74]; негативна властивість, що може заподіяти шкоду людям та об'єктам живої та неживої природи [7, 22].

М. Зоріна до статичного аспекту впливу небезпеки включає джерело небезпеки та об'єкт, що піддається небезпеці, а також засоби впливу небезпеки на об'єкт; до динамічного аспекту вона включає джерела небезпеки, мету, процес впливу джерела небезпеки та результат дії [5, 150].

У наукових дослідженнях І. Миценко представлена така класифікація: за видами негативного впливу на людину (шкідливі, травмонезбезпечні); за видами джерел виникнення (природні, антропогенні, техногенні); за видами потоків у життєвому просторі (енергетичні, масові й інформаційні); за величиною потоків у життєвому просторі (допустимі, гранично допустимі, небезпечні, надзвичайно небезпечні); за ймовірністю впливу на людину або середовище (потенційні, реальні, реалізовані); за об'єктами негативного впливу (діють на людину, діють на природне середовище, діють на матеріальні ресурси або комплексного впливу); за тривалістю впливу (постійні, змінні,

періодичні, короткочасні); за здатністю ідентифікувати небезпеки органами почуттів (запах, звук, світло тощо): такі, що відчуються, й такі, що не відчуються; за моментом виникнення небезпеки (прогнозовані, спонтанні); за видами зон впливу (діють у приміщенні, на території); за розмірами зони впливу (локальні, регіональні, міжрегіональні, глобальні); за кількістю людей, схильних до дії (особисті, групові, масові) [8, 203]. Небезпеки науковцем поділяються на події, надзвичайні події, аварії, катастрофи, стихійні лиха, надзвичайні ситуації [8, 131].

П. Надолішній, вивчаючи різні види небезпек, пропонує виділяти такі системи безпеки: система безпеки країни, національна безпека, безпека праці, охорона навколишнього середовища, захист від надзвичайних ситуацій [9, 17]. Така класифікація фіксує переважно об'єктивні, зовнішні по відношенню до людини властивості небезпеки.

Суб'єктивні аспекти небезпеки більшою мірою відображені в класифікації небезпек, сформульованих С. Пирожковим. Він класифікує небезпеки щодо людини за рядом ознак: за рефлексією (небезпека, адекватно відображується людиною, та небезпека, неадекватно відображується людиною); за сприйняттям (небезпеки, що сприймаються людиною активно, нейтрально або пасивно); за ступенем інформованості (людина не поінформована про небезпеку, погано поінформована або добре інформована); за здатністю усунути небезпеку (людина добре підготовлена до адекватної реакції на небезпеку, підготовлена частково або не підготовлена); за ступенем усвідомлення людиною можливих негативних наслідків (повністю усвідомлюється людиною небезпека, частково усвідомлюється або неусвідомлюється людиною небезпека) [11, 128].

Щодо засобів дії С. Пирожков поділяє небезпеки за такими підставами: за структурною організацією (проста або складна); за можливістю протидії (небезпека, якій можна запобігти, та небезпека, якій не можна запобігти); за наявністю мети небезпеки бувають: сплановані та стихійні; за способом впливу: прямі та опосередковані; за часом дії (постійні, періодичні); за результатом впливу (допустимі (збиток можна відновити, наприклад, засобом лікування), неприпустимі (збиток не можна відновити, адже така небезпека призводить до загибелі людини) [11, 126].

На думку С. Пирожкова, небезпеки слід поділяти на потенційні, реальні та реалізовані [11, 130]. Така типологія небезпек фіксує участь у небезпечних ситуаціях людини. Більш детально цей аспект небезпеки відображено в типології М. Михальченко, згідно з якою людина потрапляє в різного роду ситуації: що не містять передумов до заподіяння шкоди людині (безпечні ситуації); ситуації, в яких немає зовнішньої загрози, але є передумови до заподіяння шкоди у разі помилкових дій людини (суб'єктивно потенційно небезпечні ситуації); у яких є небезпечні або шкідливі фактори, де людина може вступити в контакт у випадку неправильних, помилкових дій (об'єктивно потенційно небезпечні ситуації); у яких людина контактує з небезпечним фактором незалежно від правильності чи помилковості своїх дій (об'єктивно реальні небезпечні ситуації); у яких відбувається заподіяння шкоди, шкоди людині, суспільству (ситуації заподіяння шкоди); уже заподіяної шкоди [7, 26].

Важливим аспектом небезпеки і безпеки є їх якісна (змістовна) визначеність. Для розуміння змістовного наповнення поняття "безпека"

важливо звернути увагу на слова, що використовуються для позначення протилежних безпеки станів і процесів: “небажані наслідки”, “негативний вплив”, “негативні події”, “втрати”, “збитки”, “школа”, “біда” тощо.

Слід диференціювати небезпечні та шкідливі фактори (події, явища, процеси), які призводять до небажаних наслідків, і самі небажані наслідки у вигляді шкоди людині та суспільству (втрати, збитки). Різні небезпечні фактори можуть привести до одного й того ж збитку. Наприклад, до зупинки серцевої діяльності може призвести ураження струмом, утоплення, хімічне отруєння тощо. Навпаки, один і той же небезпечний фактор у різних умовах нерідко призводить до різного збитку або взагалі не призводить до втрат.

У БЖД та психології використовується різноманітна термінологія для позначення безпеки як стану та процесу. Йдеться про умови, ситуації, фактори, які можуть бути складними, важкими, небезпечними, ризикованими тощо. Автори вкладають різний зміст у ці поняття.

Так, М. Михальченко визначає поняття “шкідливий фактор» як негативний вплив, що призводить до погіршення самопочуття або захворювання людини, а “травмуючий фактор” – негативний вплив, що призводить до травми або летального результату [7].

Для шкідливих факторів характерна поступовість, протяжність у часі впливу на людей і суспільство. Небезпечні фактори – це явища і процеси, що завдають шкоди у вигляді швидкого, різкого позбавлення людини, суспільства здоров'я, матеріальних або духовних цінностей тощо. Однак шкідливі та небезпечні фактори є одночасно факторами ризику, тобто існує ймовірність заподіяння шкоди (фактори можуть спричинити, а можуть і не призвести до збитків) [10, 62].

У зв'язку з вищезазначеним сформулюємо авторське розуміння понять шкідливих і небезпечних факторів. Під шкідливими факторами розуміються обставини, що негативно діють на людину і суспільство, завдають шкоди під час взаємодії з людиною, групою людей (для шкідливих факторів характерна поступовість, протяжність у часі впливу на людей і суспільство). Під небезпечними факторами розуміються явища і процеси, що завдають шкоди у вигляді швидкого, різкого позбавлення людини, суспільства здоров'я, матеріальних або духовних цінностей тощо.

Висновки. Теоретичний аналіз наукових джерел переконливо засвідчив, що, незважаючи на значний внесок вищеназваних учених у теорію і практику проблеми безпеки людини та підготовки населення України до забезпечення особистої та громадської безпеки, до теперішнього часу недостатньо вивченими залишаються теоретико-методологічні проблеми педагогічних технологій формування культури безпеки життєдіяльності майбутніх учителів початкової школи.

Узагальнення та систематизація даних наукової літератури дозволили визначити сутність поняття “безпеки”, яке ми у своєму дослідженні будемо розглядати як таке, що полягає в забезпеченні такого процесу життєдіяльності, при якому виключено нанесення людині шкоди від надзвичайних подій.

Сутність поняття “небезпека” нами визначається як негативна властивість, здатна заподіяти шкоду людям, природному середовищу, матеріальним цінностям.

Під шкідливими факторами ми розуміємо обставини, що негативно діють

на людину і суспільство.

Небезпечні фактори нами розглядаються як явища і процеси, що завдають шкоди людині, суспільству щодо позбавлення їх здоров'я, матеріальних або духовних цінностей.

Формування культури безпеки життєдіяльності майбутніх учителів початкової школи ми будемо досліджувати як процес, який є результатом теоретичної і практичної підготовки, що здійснюється у вищих навчальних закладах і передбачає наявність ціннісних орієнтацій студентів щодо забезпечення безпеки життя і здоров'я молодших школярів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виявленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних технологій формування культури безпеки життєдіяльності майбутніх учителів початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик В. Г. Формування готовності майбутніх учителів до здоров'яформувальної діяльності у початковій школі : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / В. Г. Білик. – Київ, 2016. – 20 с.
2. Білик В. Г. Формування професійно-педагогічної спрямованості майбутніх учителів початкової школи щодо впровадження сучасних здоров'яформувальних технологій / В. Г. Білик // Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – № 3 (2). – 2015. – С. 39 – 41.
3. Богданова Р. А. Формирование профессиональной готовности будущих учителей начальных классов в процессе педагогической практики [Електронний ресурс] / Р.А. Богданова. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-professionalnoy>.
4. Закон України про основи національної безпеки України / Верховна Рада України. – К. : Парлам. вид-во, 2003. – 78 с.
5. Зоріна М. О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності / М. О. Зоріна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2010. – №8. – С. 149 – 153.
6. Кремень В. Г. Ідентичність у добу глобалізації (начерки метадисциплінарного дослідження) / В. Г. Кремень, В. М. Ткаченко. – К. : Знання, 2013. – 415 с.
7. Михальченко М. І. Роль освіти в цивілізаційному вихованні молоді: [монографія] / М. Михальченко, Т. Андрущенко, О. Бульвінська та ін. – К. : Педагогічна думка, 2010. – 350 с.
8. Миценко І. М. Забезпечення життєдіяльності людини в навколишньому середовищі / І. М. Миценко. – 2-ге вид. – Кіровоград : ТОВ-ПРЕСС, 2011. – 300 с.
9. Мягченко О. П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства: [навч. посіб] / О. П. Мягченко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 384 с.
10. Надолішній П. Ефективність державного управління та її оцінювання: концептуальний підхід / П. Надолішній // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. – К. : ОРІДУ НАДУ, 2003. – Вип. 4. – С. 62 – 76.
11. Пирожков С. І. Національна та регіональна безпека: погляд України [Текст] / С. І. Пирожков // Нова безпека. – 2009. – № 2. – С. 9 – 16.
12. Русак О. Н. Безопасность жизнедеятельности. Энциклопедический словарь / О. Н. Русак. – 2-ге вид., випр. і доп. – СПб. : МАНЭБ, 2013. – 560 с.
13. Шеремет І. В. Формування готовності майбутніх учителів до профілактики порушень зору учнів початкової школи у процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / І. В. Шеремет. – Київ, 2017. – 22 с.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2018